

СВІТОВА ЕКОНОМІКА ТА ГЛОБАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО

УДК 330.5:336.2

JEL Classification E32, E62, H24, H25, N10

DOI 10.33111/EE.2025.54. PylypenkoV_TelnovaH

Viktoriia Pylypenko

*Master program student of the of
Business analytics and digital
economy Department,
State non-commercial enterprise
«State University «Kyiv Aviation
Institute»*

ORCID: 0009-0002-8312-7260

Hanna Telnova

*Doctor of Economics, Professor of
Business analytics and digital
economy Department,
State non-commercial enterprise
«State University «Kyiv Aviation
Institute»*

ORCID: 0000-0002-5724-7229

Пилипенко

Вікторія Михайлівна

*здобувачка ступеня Магістр
кафедри бізнес-аналітики та
цифрової економіки,
Державне некомерційне
підприємство «Державний
університет «Київський
авіаційний інститут»*

Тельнова Ганна Володимирівна

*д.е.н., доцент, професор
кафедри бізнес-аналітики та
цифрової економіки,
Державне некомерційне
підприємство «Державний
університет «Київський
авіаційний інститут»*

ВПЛИВ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ КРАЇН СВІТУ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню впливу податкового навантаження на основні макроекономічні показники. Розглянуто традиційні підходи до оподаткування, їхні переваги та виклики, зокрема корупцію, неефективне бюджетне планування та ухилення від сплати податків. Представлено результати кластерного аналізу країн світу із різним рівнем податкового навантаження та економічного розвитку. Проведене дослідження дозволило констатувати вплив податкового навантаження на темпи економічного зростання і безробіття, тоді як дискусійними лишаються питання впливу на валове накопичення капіталу та заощадження. Наголошено, що в умовах сучасних викликів податкова політика має стати не лише інструментом наповнення бюджету, а й дієвим засобом для стимулювання соціально-економічного розвитку та вирішення глобальних і локальних проблем.

Ключові слова: податки, фіскальна система, податкова система, податкове навантаження, кластерний аналіз, макроекономічні показники, аналітика.

IMPACT OF TAX BURDEN ON MACROECONOMIC INDICATORS OF COUNTRIES AROUND THE WORLD

Annotation. The article is devoted to the study of the impact of the tax burden on the main macroeconomic indicators, focusing on how different taxation policies influence economic development. It examines traditional approaches to taxation, outlining their advantages and challenges, particularly highlighting issues such as corruption, ineffective budget planning, and tax evasion, which can significantly undermine the efficiency of fiscal systems and economic stability. The study presents the results of a cluster analysis of countries worldwide with varying levels of tax burden and economic performance, allowing for a comparative assessment of taxation's influence on economic growth. The findings indicate that a high tax burden can slow down economic growth, discourage business activity, and contribute to rising unemployment due to increased costs for enterprises and individuals. However, the impact on gross capital accumulation and savings remains a subject of debate, as different economies respond differently to tax policies depending on their fiscal discipline, economic structure, and governance efficiency. The study suggests that taxation should be designed to optimize revenue generation while minimizing negative effects on economic incentives.

It is emphasized that, given modern global and local challenges, tax policy should not merely serve as a mechanism for filling the state budget but should also be an effective tool for stimulating socio-economic progress. In an era marked by rapid technological advancements, globalization, and financial uncertainties, governments must develop adaptive and transparent tax strategies that support economic resilience, encourage entrepreneurship, and promote social equity. By implementing effective tax regulations and combating tax evasion, policymakers can create a fairer and more predictable economic environment.

Key words: taxes, fiscal system, tax system, tax burden, cluster analysis, macroeconomic indicators, analytics.

Вступ. У період сьогодення податки перебувають у центрі уваги як урядів і громадян, так і бізнесу та його ланцюгів поставання. Вони стали ключовою темою обговорень у залах засідань, серед керівників і політиків, відіграючи важливу роль у формуванні державної політики, бізнес-стратегії та трансформації діяльності компаній.

Головною метою оподаткування є забезпечення урядів ресурсами для надання ключових державних послуг. Податкові надходження фінансують багато важливих аспектів, які є основою функціонування суспільств у всьому світі, зокрема охорону здоров'я, освіту та соціальну підтримку.

Такі науковці, як А. Сміт [5], Д. Пікардо [7], які зробили значний внесок у розвиток цієї галузі. Окрема увага приділена ви-

вченню ефективності податкової системи, її трансформації. П. Бечко [2] розглядає традиційні підходи до оподаткування та можливі стратегії покращення податкової системи. Крива Лаффера ілюструє теоретичний зв'язок між ставками оподаткування та державними доходами, припускаючи існування критичного рівня податкових ставок. Після досягнення цього рівня податкове навантаження стає надмірним, і подальше збільшення ставок призводить до зменшення податкових надходжень, замість очікуваного зростання [12].

«Структура податкового навантаження має змінюватися, еволюціонувати, набуваючи форм, що сприяють максимізації темпів економічного зростання. Країни, які здатні мобілізувати податкові надходження через адаптивні щодо умов та цілей розвитку певної країни податкові структури та інструменти разом з підвищенням ефективності адміністрування податків, матимуть більший вплив на довгострокові, стійкі темпи зростання» [6, с. 26]. За дослідженнями, для того, щоб країни могли забезпечувати базові послуги своїм громадянам, податкові надходження повинні становити щонайменше 15 % валового внутрішнього продукту [11]. Проте таке твердження потребує аналітичного підґрунтя.

Постановка завдання. Уряди країни світу прагнуть здійснити податкову трансформацію, намагаючись підвищити фіскальну результативність крізь призму забезпечення стабільності функціонування національних економік, адаптуючись до мінливих умов глобального світу. Висуваючи гіпотезу щодо впливу податкового навантаження на макроекономічні показники, зокрема на ріст ВВП, рівень безробіття, інфляцію, валові заощадження, постає завдання широкої аналітики просторових даних.

Метою статті є дослідження впливу податкового навантаження на основні макроекономічні показники країн світу, що дозволять комплексно поглянути на процеси економічного розвитку і роль податкової політики у його забезпеченні.

Результати. Країни з низьким рівнем доходу та обмеженими можливостями податкового адміністрування потребують простих і адаптованих до місцевих умов підходів для вирішення проблем неправильного ціноутворення у торгівлі товарами та пов'язаних із цим податкових порушень. Традиційні підходи до оподаткування являють собою класичні методи, що застосовуються для збору податків всередині країни, які спрямовують на забезпечення стабільного фінансування державного бюджету та регулювання економічних процесів.

Основними елементами традиційних підходів є пряме і непряме оподаткування.

Прикладами прямих податків можуть слугувати:

- податок на доходи фізичних осіб, який стягується із доходу та приросту капіталу фізичних осіб [14];
- корпоративний податок (податок на прибуток), який встановлюється на прибуток компаній [8];
- податок на майно, який стягується періодично або одноразово за володіння, використання або передачу майна; до цієї категорії входять податки на нерухоме майно, або чисте багатство, податки на передачу майна через успадкування або дарування, а також податки на фінансові та капітальні операції [9].

На відміну від прямих податків, непрямі податки стягуються з фізичних чи юридичних осіб, однак у випадку прямих податків особа, яка сплачує податок, є саме тією, на яку уряд накладає це зобов'язання. Непрямі податки зазвичай запроваджуються урядом для забезпечення надходжень до бюджету. Вони стягуються рівномірно з усіх платників незалежно від рівня їхнього доходу. Основними непрямими податками є: податок на додану вартість, а також акцизні податки, які стягуються на продаж або використання певних товарів, таких як алкоголь, тютюн, паливно-енергетичні ресурси [10].

Традиційні підходи до оподаткування, незважаючи на їхню ключову роль у забезпеченні функціонування держави, стикаються з низкою викликів, які обмежують їхню ефективність. Однією з головних проблем залишається корупція, яка ускладнює забезпечення справедливого та прозорого управління податками. Недостатній рівень контролю та відсутність прозорості сприяють ухиленню від сплати податків, що призводить до зменшення бюджетних надходжень і поглиблення соціальної нерівності. Крім того, значним викликом є неефективне бюджетне планування, коли отримані податкові кошти використовуються непродуктивно або не відповідають основним потребам економіки та суспільства.

В українській науковій літературі часто точаться дискусії щодо податкової політики, акцентуючи увагу на їх основних властивостях. Так, К. Швабій наводить основні пріоритети подальшого реформування податку на доходи фізичних осіб в Україні, також зазначено, що чинна система оподаткування не повною мірою відповідає принципам соціальної справедливості та економічної ефективності [4]. О. Барін, досліджуючи принципи ефективності оподаткування в сучасній теорії, вважає, що податки повинні бути сконструйовані так, щоб, даючи дохід державі, вони не впливали негативно на економіку і суспільство [1]. У дослідженнях О. Непочатенко визначив принцип справедливості оподаткування як

систему взаємозалежних елементів, що відображають його сутність: легітимність; збалансованість податкового навантаження; відсутність дискримінації перед дотриманням умов та порядку оподаткування [3].

Провівши дослідження щодо основних переваг податкової трансформації, констатовано:

- фіскальна реформа може збалансувати доходи та видатки уряду. Усунення лазівок і посилення заходів контролю роблять ухилення від сплати податків складнішим як для фізичних осіб, так і для підприємств;

- ретельно спланована податкова реформа здатна підвищити економічну ефективність, усуваючи викривлення в податковій системі. Вона включає зниження надмірно високих ставок, скасування зайвих податків і вдосконалення процесів податкового адміністрування;

- податкова трансформація може підвищити рівень дотримання податкового законодавства шляхом зменшення стимулів для ухилення від сплати податків [13].

Дослідження впливу податкового навантаження на макроекономічні показники для країн світу дозволяє виявити закономірності між рівнем оподаткування та ключовими макроекономічними індикаторами.

Для дослідження було обрано такі макроекономічні показники, як: валове накопичення капіталу, валові заощадження, рівень безробіття та зростання ВВП.

Валове накопичення капіталу є важливим показником, який визначає обсяг фінансових ресурсів, доступних для інвестування. Низькому податковому навантаженню притаманне збільшення валового накопичення капіталу, оскільки залишається більше ресурсів для інвестування, а при високому навантаженні відбувається зменшення прибутку суб'єктів підприємництва, що сприяє погіршенню потенціалу інвестування.

Зв'язок рівня валових заощаджень та податкового навантаження можна пояснити з огляду на зростання вільних фінансових ресурсів.

Податкове навантаження також потенційно впливає на рівень безробіття, адже при його зростанні відбувається зниження прибутковості бізнесу, що спонукає компанії скорочувати витрати, зокрема через зменшення робочих місць.

Податкове навантаження має дискусійний вплив на зростання ВВП. Високі податки можуть перешкодити інвестиціям та споживчим витратам, що обмежує економічну експансію. Проте якщо

ставки податку будуть належним чином оптимізовані, то можуть забезпечити інвестиції в інфраструктуру та соціальні програми, що, в кінцевому рахунку, сприяє економічному розвитку та зростанню ВВП.

Застосування методу багатовимірної кластерної аналізу уможливило перевірку висунутих гіпотез.

За допомогою програмного забезпечення SPSS STATISTICA на першому етапі проведено кластерний аналіз ієрархічним методом для досліджуваних показників за 57 країнами світу за 2023 р. (рис. 1).

Об'єднаний кластер				Етап першої повної кластеру			
Етап	Кластер 1	Кластер 2	Коефіцієнт	Кластер 1	Кластер 2	Наступний етап	
1	19	28	5,714	0	0	8	
2	5	44	10,471	0	0	14	
3	1	2	11,176	0	0	21	
4	13	24	11,432	0	0	15	
5	6	31	12,888	0	0	43	
6	23	51	13,431	0	0	10	
7	7	35	13,599	0	0	13	
8	19	20	15,487	1	0	21	
9	14	41	15,618	0	0	32	
10	23	26	15,837	6	0	23	
11	45	50	16,672	0	0	17	
12	8	27	18,942	0	0	33	
13	7	37	20,060	7	0	23	
14	5	53	21,318	2	0	34	
15	13	17	23,674	4	0	27	
16	15	52	25,157	0	0	32	
17	45	46	25,748	11	0	25	
18	4	9	26,695	0	0	37	
19	11	56	27,035	0	0	22	
20	38	40	29,162	0	0	28	
21	1	19	31,872	3	8	39	
22	10	11	35,093	0	19	47	
23	7	23	35,943	13	10	30	
24	12	21	36,577	0	0	28	
25	43	45	37,057	0	17	40	
26	38	49	38,866	20	0	37	
27	13	29	45,561	11	0	30	
28	12	36	47,990	24	0	35	
29	3	47	48,809	0	0	36	
30	7	13	49,035	23	27	40	
31	18	57	55,873	0	0	43	
32	14	15	56,374	9	16	39	
33	8	33	57,346	12	0	42	
34	5	30	62,824	14	0	38	
35	12	22	64,095	28	0	51	
36	3	39	73,977	29	0	45	
37	4	38	75,043	18	26	45	
38	5	34	81,217	34	0	49	
39	1	14	88,914	21	32	44	
40	7	43	89,761	30	25	41	
41	7	16	95,181	40	0	44	
42	8	25	109,323	33	0	46	
43	6	18	115,442	5	31	49	
44	1	7	119,999	39	41	51	
45	3	4	123,270	36	37	47	
46	8	54	150,565	42	0	53	
47	3	10	169,390	45	22	50	
48	48	55	175,117	0	0	56	
49	5	6	192,006	38	43	52	
50	3	32	237,468	47	0	52	
51	1	12	242,037	44	35	53	
52	3	5	277,331	50	49	55	
53	1	8	353,392	51	46	54	
54	1	42	546,300	53	0	55	
55	1	3	570,032	54	52	56	
56	1	48	907,578	55	48	0	

Рис. 1. Порядок агломерації кластерів

Джерело: розраховано автором із використанням SPSS STATISTICA.

На рис. 1 вперше показано значний стрибок — на етапі 52. Отже, можна визначити доцільну кількість кластерів із подібними економічними характеристиками, яка дорівнює 5 (57–52).

Наступним етапом є кластеризація k-середніми, яка дозволяє розділити набір даних на k кластерів таким чином, щоб елементи всередині кожного кластера були найбільш схожі між собою, а елементи з різних кластерів — максимально відмінними. Сформуємо кластери за складом країн, які ввійшли у вибірку.

Кластер 1: Австрія, Бельгія, Канада, Чехія, Німеччина, Данія, Іспанія, Естонія, Фінляндія, Франція, Хорватія, Угорщина, Ісландія, Італія, Японія, Литва, Латвія, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Словенія, Швеція. Кластер включає в себе розвинені країни Західної

та Центральної Європи, Канаду та Японію, які характеризуються високими податковими надходженнями, достатньо високим рівнем безробіття, але повільною динамікою економічного зростання.

Кластер 2: Сенегал, Танзанія. Кластер представляє економіки, які мають високий рівень нагромадження капіталу та заощаджень, але водночас низький рівень податкових надходжень у ВВП і, ймовірно, велику частку неформальної зайнятості. Крім того, у багатьох африканських країнах домінують неформальні ринки, де підприємства та працівники не сплачують податки або сплачують їх частково. Разом з тим, відомо, що туризм у Танзанії має пільгове оподаткування і в той же час генерує значні внутрішній продукт країни. Попри високі темпи економічного зростання, розподіл багатств у цих країнах залишається нерівномірним, а низьке податкове навантаження обмежує можливості держави в соціальних реформах.

Кластер 3: Болгарія, Колумбія, Коста Ріка, Кіпр, Велика Британія, Греція, Люксембург, Нова Зеландія, Польща, Словаччина, Уругвай. Кластер містить змішані економіки, які мають середній рівень податкових надходжень, проте низьке нагромадження капіталу та заощаджень, а також високий рівень безробіття, що свідчить про певні економічні труднощі.

Кластер 4: Швейцарія, Ірландія, Ізраїль, Корея, Мальта, Румунія, Туреччина. Країни, які входять до цього кластеру демонструють збалансовану економічну політику, помірний рівень податкових надходжень, відносно низьке безробіття та стабільне зростання ВВП.

Кластер 5: Боснія і Герцеговина, Білорусь, Бразилія, Чилі, Ефіопія, Казахстан, Кенія, Киргизстан, Шрі Ланка, Мексика, Маврикій, Філіппіни, Сальвадор, Тайланд, США. Кластер 5 є найбільш різномірним, включаючи як розвинені країни (США), так і ті, що розвиваються (Казахстан, Бразилія, Кенія), з відносно високими темпами економічного зростання та низьким податковим навантаженням. Зважаючи на низьку частку заощаджень у ВВП, в країнах капіталу залучається в економіку.

Кінцеві центри кластерів для кожної з груп країн наведено на рис. 2.

	Кластер				
	1	2	3	4	5
Tax revenue	38	15	33	26	15
Gross capital formation	24	43	18	26	23
Gross savings	26	31	15	29	20
Unemployment	5,87	2,69	6,29	4,67	4,85
GDP growth	,90	4,83	1,31	2,00	3,62

Рис. 2. Кінцеві центри кластерів

Джерело: розраховано автором із використанням SPSS STATISTICA.

На рис. 3 показано результати дисперсійного аналізу (ANOVA) для різних макроекономічних показників, що оцінюють вплив кластеризації на їх значення.

	Кластер		помилка		F	Значимість
	Середній квадрат	ст.св.	Середній квадрат	ст.св.		
Tax revenue	1367,230	4	23,230	52	58,857	,000
Gross capital formation	279,729	4	9,674	52	28,916	,000
Gross savings	348,382	4	25,176	52	13,838	,000
Unemployment	9,151	4	6,312	52	1,450	,231
GDP growth	21,694	4	5,394	52	4,022	,006

Рис. 3. Дисперсійний аналіз ANOVA

Джерело: розраховано автором із використанням SPSS STATISTICA.

Результати дисперсійного аналізу свідчать про суттєві відмінності між кластерами за більшістю досліджуваних макроекономічних показників. Найбільше значення F-критерію спостерігається для податкового навантаження, що вказує на значні розбіжності між групами за рівнем податкового навантаження. Валове нагромадження капіталу демонструє значні відмінності між кластерами, що спричинено різними рівнями інвестування в країнах кожного кластеру. Рівень безробіття не має значних відмінностей між кластерами, що може свідчити про схожі тенденції на ринку праці. Щодо економічного зростання, то воно має певні відмінності, але не настільки виражені, як у податковому та інвестиційному середовищі.

З огляду на проведений аналіз, країни з високим податковим навантаженням (кластер 1 і 3) характеризуються незначними темпами економічного зростання і достатньо високим безробіттям. Кластер 4 має достатньо високі показники податкового навантаження, валового заощадження та безробіття і помірні темпи економічного зростання.

Кластери 2 і 5 мають найбільш високі темпи економічного зростання з достатньо низьким податковим навантаженням.

Отже, результати кластерного аналізу показали, що найкращими є кластери 2 і 5, оскільки вони включають податкова система в них сприяє економічному зростанню. Отже, можна стверджувати, що високі податки дійсно можуть перешкодити інвестиціям та споживчим витратам, що обмежує економічну експансію.

Гіпотезу щодо впливу податкового навантаження на валове накопичення капіталу неможна вважати доведеною, оскільки країни з високим податковим навантаженням (кластер 1 і 3) мають різний

рівень накопичення капіталу, у той час як низьке податкове навантаження підтверджує збільшення валового накопичення капіталу лише за кластером 2 — Сенегалом і Танзанією.

Так само не можна підтвердити гіпотезу щодо впливу податкового навантаження на рівень валових заощаджень, оскільки і країни з високим рівнем податків (кластер 3), і країни з низьким його рівнем (кластер 5) мають низький рівень заощаджень.

Гіпотезу про вплив податкового навантаження на рівень безробіття можна частково підтвердити, адже країни з низьким податковим навантаженням (кластер 2 і 5) мають менший рівень безробіття, ніж країни з високим податковим навантаженням (кластер 1 і 3).

Щодо податкової політики України, то раціональним напрямом трансформації податкової системи є зниження фіскального тиску на бізнес та громадян за рахунок оптимізації податкового адміністрування, боротьби з ухиленням від сплати податків. Важливим аспектом є детінізація економіки, зокрема через спрощення податкового адміністрування, цифровізацію податкових процесів та боротьбу з корупцією. Також слід перерозподілити податковий тягар, зменшуючи навантаження на малий і середній бізнес та посилюючи контроль за великими фінансовими потоками. Пріоритетними кроками є покращення податкової дисципліни, стимулювання інвестицій через податкові пільги для стратегічних галузей та поступовий перехід до більш прозорої та справедливої податкової політики, що сприятиме економічному зростанню.

Висновки. Податкова політика має докорінний вплив на економічне середовище країн, оскільки визначає рівень державних доходів, стимулює або стримує інвестиційну активність, впливає на рівень заощаджень, зайнятість та економічне зростання. Оптимальне податкове навантаження сприяє стабільності бюджету, розвитку підприємництва та залученню інвестицій, тоді як надмірне оподаткування може призводити до тінізації економіки, відтоку капіталу та скорочення робочих місць.

Проте проведені дослідження дозволили констатувати вплив податкового навантаження на темпи економічного зростання і безробіття, тоді як дискусійними лишаються питання впливу на валове накопичення капіталу і заощадження.

Перспективою подальших досліджень має стати побудова економічної моделі, що включає низку пояснюючих факторів щодо впливу податкового навантаження на макроекономічний стан країн.

Література

1. Барін О. Р. Принцип ефективності оподаткування в сучасній теорії і практиці оподаткування. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2015. №18 (1). С. 95 — 97.
2. Бечко П. К. Ефективність податкової системи та напруги її вдосконалення. *Збірник наукових праць УНУС*. 2020. № 97. С. 287 — 298.
3. Непочатенко О. О. Справедливість оподаткування в економічній теорії та сучасній вітчизняній практиці. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2022. № 101(2). С. 79–91.
4. Швабій К. І. Пріоритети реформування податку на доходи фізичних осіб у сучасних умовах. *Збірник наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії (економіка, право)*. 2013. № 2. С. 50–54.
5. Сміт А. Добробут націй: Дослідження про природу та причини добробуту націй / [пер. з англ. О. Васильєва та ін. ; наук. ред. Є. Литвин]. Київ: Port-Royal, 2001. 594 с.
6. Тельнова Г. В. Компаративний емпіричний аналіз впливу податкової політики на економічне зростання країни. *Бізнес Інформ*. 2017. № 6. С. 21-26.
7. Ricardo D. On the Principles of Political Economy and Taxation. John Murray, 2009. 589 с.
8. Corporate Tax: Definition, Deductions, How It Works. URL: <https://www.investopedia.com/terms/c/corporatetax.asp> (дата звернення: 09.01.2025).
9. Direct Tax Definition, History, and Examples. URL: <https://www.investopedia.com/terms/d/directtax.asp> (дата звернення: 09.01.2025).
10. Indirect Tax: Definition, Meaning, and Common Examples. URL: <https://www.investopedia.com/terms/i/indirecttax.asp> (дата звернення: 09.01.2025).
11. Future of Tax. URL: <https://kpmg.com/uk/en/home/campaigns/2021/10/future-of-tax-hubpage.html> (дата звернення: 06.01.2025).
12. Laffer Curve: History and Critique. URL: <https://www.investopedia.com/terms/l/laffercurve.asp> (дата звернення: 15.02.2025).
13. Tax Transformation — Challenges and Benefits. URL: <https://www.gstrobo.com/blog/tax-transformation-challenges-and-benefits/> (дата звернення: 06.01.2025).
14. Tax on personal income. URL: <https://www.oecd.org/en/data/indicators/tax-on-personal-income.html> (дата звернення: 09.01.2025).

References

1. Barin, O. R. (2015) Pryntsyp efektyvnosti opodatkuvannia v suchasniy teorii i praktytsi opodatkuvannia. [The principle of taxation efficiency in

modern taxation theory and practice] Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Yurysprudentsiia. № 18 (1). S. 95–97.

2. Bechko, P. K. (2020) Efektyvnist podatkovoi systemy ta napriamy yii vdoskonalennia. [The efficiency of the tax system and directions for its improvement] Zbirnyk naukovykh prats UNUS. № 97. S. 287–298.

3. Nepochatenko, O. O. (2022) Spravedlyvist opodatkuvannia v ekonomichnii teorii ta suchasnii vitchyzniani praktysii. [Tax fairness in economic theory and modern domestic practice] Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho natsionalnoho universytetu sadivnytstva. № 101(2). S. 79–91.

4. Shvabii, K. I. (2013) Priorytety reformuvannia podatku na dokhody fizychnykh osib u suchasnykh umovakh. [Priorities for reforming personal income tax under modern conditions] Zbirnyk naukovykh prats Iripinskoi finansovo-yurydychnoi akademii (ekonomika, pravo). № 2. S. 50–54.

5. Smith, A. (2001) Dobrobut natsii. Doslidzhennia pro pryrodu i prychyny dobrobutu natsii [The wealth of nations: An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations] (O. Vasiliev et al., Trans.; Ye. Lytvyn, Ed.). Kyiv: Port-Royal. 594 S.

6. Telnova, H. V. (2017). Komparatyvnyi empiirychnyi analiz vplyvu podatkovoi polityky na ekonomichne zrostantnya krainy. [Comparative empirical analysis of the impact of tax policy on a country's economic growth] Biznes Inform. № 6, S. 21–26.

7. Ricardo, D. (2009). On the principles of political economy and taxation. John Murray. 589 S.

8. Corporate Tax: Definition, Deductions, How It Works. URL: <https://www.investopedia.com/terms/c/corporatetax.asp> (date of access: 09.01.2025).

9. Direct Tax Definition, History, and Examples. URL: <https://www.investopedia.com/terms/d/directtax.asp> (date of access: 09.01.2025).

10. Indirect Tax: Definition, Meaning, and Common Examples. URL: <https://www.investopedia.com/terms/i/indirecttax.asp> (date of access: 09.01.2025).

11. Future of Tax. URL: <https://kpmg.com/uk/en/home/campaigns/2021/10/future-of-tax-hubpage.html> (date of access: 06.01.2025).

12. Laffer Curve: History and Critique. URL: <https://www.investopedia.com/terms/l/laffercurve.asp> (date of access: 15.02.2025).

13. Tax Transformation — Challenges and Benefits. URL: <https://www.gstrobo.com/blog/tax-transformation-challenges-and-benefits/> (date of access: 06.01.2025).

14. Tax on personal income. URL: <https://www.oecd.org/en/data/indicators/tax-on-personal-income.html> (date of access: 09.01.2025).

Стаття надійшла до редакції 15.03.2025.